

RADU G. ȚEPOSU'S CRITICISM AND THE NATIONAL IDENTITY**Andreea Oana Oprea, PhD Candidate, "Transilvania" University of Braşov**

Abstract: This paper starts from the idea that literature represented for Roumanian society, especially during hard times, a way of expressing it's national assertion. However, there are some important writers, critics and historians that, despite their value, are not brought at the attention of the public, being defectively promoted. This is the case of Radu G. Țeposu a critic and historian whose cast in the shade is unjust. His entire work is focused on a close analysis, without any trace of compromise and preconception, of an important part of the national identity: Roumanian literature. His first work, a synthesis of the Roumanian novel discusses the character's emancipation from the author's slavery and it's development from it's beginnings to the 60s Generation's masterpieces. The second one, provides a panorama of the 80s Generation, in full bloom, while the third, based on his master's degree but reshaped by the mature critic, illustrates the ontological crisis of the being in Roumanian decadent literature. At its core, this paper is an attempt to bring arguments that Radu G Țeposu's work that illustrates the value of the Roumanian literature, should be brought in the attention of literates.

Keywords: national assertion, decadent literature, 80^s Generation, hierarchy of literary values, emancipation (of the character)

Literatura a reprezentat dintotdeauna pentru societatea română o manieră de legitimare și, mai ales în perioadele de dificultate, o încercare de păstrare a specificului național. Cultul cărții și al scriitorului ca bun național este prezent în mentalitatea românească și joacă un rol important în păstrarea specificului național. Iar în contextul actual, al unei globalizări accelerate, identitatea națională, identificarea elementelor specifice, culturale ale unui popor în raport cu altul devin probleme esențiale. Chiar dacă apetența pentru lectură și-a mai pierdut din intensitate după anii '90, iar tendința de a lectura orice carte putea fi procurată din anii comunismului a fost înlocuită de o sortare a cărții pe considerente de preferință și interes ale cititorului, românii încă citesc și sunt interesați de carte și literatură. Cu toate acestea, în atenția publicului român nu ajung toate numele de scriitori, critici și istorici literari de valoare, nefiind suficient promovați. Un astfel de caz este cel al criticului și istoricului literar Radu G. Țeposu a cărui întreagă activitate s-a concentrat asupra studiului literaturii române.

După 1983, Radu G. Țeposu publică prima sa carte *Viața și opiniile personajelor*, la editura Cartea Românească. Volumul urmărește evoluția literaturii române autohtone, transformare ce capătă în penelul criticului sensul jocului relațional de mare finețe dintre autor-narator-personaj, accentul căzând mai ales, pe pierderea de teren înregistrată de autor și narator și emanciparea din ce în ce mai proeminentă a personajului în romanele românești, urmărite cronologic de la *Manoil* de Dimitrie Bolintineanu până la *Cartea milionarului* de Ștefan Bănuțescu.

Caracterul dual al acestui volum pe care Radu G. Țeposu îl afișează cu nonșalanță și anume spiritul critic al unui aprig observator științific și patima scriitorului, imprimă discursului o ușoară tentă liricizantă, atent șlefuită care pare că ține piept medotei analitice pe care criticul o aplică. Tocmai datorită acestei complexități, discursul nu este fad, lipsit de savoare sau arid ci este unul ce seduce prin expresivitate. Miza eseului este aceea de a urmări

emanciparea personajului, drumul parcurs de acesta către definire, mai exact, cumului de relații în care este implicat cu sine însuși, cu naratorul, autorul și celelalte personaje: Iar „Din evoluția personajului decurge una a romanului însuși.”¹

Interesantă este și maniera interpretativă aplicată, manieră ce se îndepărtează de cea care abundă de clișee, nuanțarea având rolul de a pune în evidență elementele narative, de a lua în considerare și chiar de a căuta fără ascunzișuri afirmațiile pertinente ale predecesorilor, atât timp cât ele sunt considerate argumente necesare ale demonstrației. Aflându-se într-un dialog virtual cu alți critici prin intermediul paginii, Radu G. Țeposu nu se sfiește nici în a sancționa, nici în a întări opiniile critice existente. Deși, la un prim contact, atenția sporită pentru detalii poate induce idee de redundanță, volumul criticului este absolvit de o asemenea greșală deoarece Radu G. Țeposu jonglează cu structurile mici, cu strategiile textuale, cu elementele tehnice românești miniaturale, de amănunt, însă vitale urmăririi și înțelegerii evoluției personajului de la simplă marionetă ale cărei ițe îl deposeau de voință, gândire și trăire proprie la individualitatea independentă care mai presupus de toate pare că posedă senzații, simte și trăiește. Preocuparea criticului este orientată spre o redefinire a tipologiilor personajelor, deja instaurate și menținute în timp, de cele mai multe ori incorecte sau incomplete, ce deformau fizionomia personajului. Criteriul caracteriologic nu este doar insuficient și limitator ci și inadecvat deoarece, așa cum criticul afirma: „receptarea acestuia ca tipologie ne apare mai degrabă ca o concepere rudimentară a înseși ideii de roman care nu este ilustrarea dogmatică a unui caracter ci a unui proces constitutiv al ființei, de la indeterminare la autodeterminare; niciodată personajul nu este ci devine.”²

Această revenire la viață, „emanciparea personajelor” după cum Radu G. Țeposu o numește este echivalentă unei dezțeleniri, unei ieșiri din amorțeala parcă interminabilă, de la trecerea de la stadiul de jucărie aflată la buna dispoziție a unui stăpân tiranic-autorul, la o libertate în care se dezvoltă identitatea furnizatoare de dezechilibre și discomfort, de intrare într-o nouă criză, de o cu totul altă natură față de cea inițială, însă și ea inhibitoare. Totuși, preocuparea lui Radu G. Țeposu nu se concentrează doar asupra tipologiei personajelor și pe caracterizarea succintă a acestora ci și pe: „reliefarea cadrului și modalităților de construcție a romanului, pe dialectica strategiilor auctoriale ce conduc la înnoirea însăși a genului în consonanță cu modernitatea gândirii artistice a secolului nostru.”³ În acest joc de forțe românești dintre autor și personaj, criticul este atras, mai ales, de periplusul personajului, de ipostazele sale, de ieșirea de sub tirania unui autor-stăpân pe fiecare gest, mișcare, zvâcnire de voință, emancipare ce coincide cu o eliberare încarceratoare, problematică și creatoare de un veritabil impas pentru că: „Viața și opiniile personajelor fiind o veritabilă odisee, la capătul căreia personajul de roman, la fel ca autorul homeric este constrâns de propria-i libertate să devină el însuși autorul, să-și potolească și să-și însceneze ficțiunea din care totodată se naște.”⁴

Deși nelipsită de coerență, întreaga lucrare a criticului este caracterizată, pe alocuri, de fragmentarism, de ieșirea dintr-o schemă pestabilă pentru a fi aplicată tuturor romanelor avute în discuție, însă aceste rupturi aduc un plus de valoare deoarece acolo unde demersul

¹ Nicolae Manolescu, *Emanciparea personajului*, în *România literară*, an XVII, nr. 2, joi, 12 ian 1984

² Radu G. Țeposu, *Viața și opiniile personajelor*, București, Editura Cartea Românească, 1983, pag. 188

³ Mihai Botez, Radu G. Țeposu: *Viața și opiniile personajelor*, în *Ateneu*, an XXI, nr. 5(174), mai 1984

⁴ Mircea Iorgulescu, *Meta-critica*, în *Flacăra*, an XXXIII, nr. 7(1496), 17 feb 1984

critic necesită o afundare în descriere, Radu G. Țeposu nu ezită să aloce mai mult timp și spațiu tipografic unei problematice ce vizează diferențierea unui element specific fizionomiei unui personaj. Împărtășind uneori opinii critice preexistente în spațiul românesc, alteori demontându-le prin argumente solide sau doar îmbunătățindu-le, Radu G. Țeposu nu își propune prin *Viața și opiniile personajelor* să realizeze o simplă sinteză ci are un scop superior urmărind, chiar dacă cu mici decalaje, evoluția personajului începând cu *Manoil* al lui Dimitrie Bolintineanu până la *Milionarul* lui Ștefan Bănulescu. Aceste discontinuități în parcursul critic propus sunt prezente, mai ales, în eseurile finale când „nu se mai vorbește depre viața și opiniile personajelor pentru simplu motiv că nici romanele respective nu mai sunt centrate pe figura unui erou.”⁵ Criticul împarte romanele în trei categorii, în funcție de trei etape ale procesului narativ. Prima categorie, a romanului tranzitiv, care are la bază: „reflectarea, bazată pe omnisciența naratorului, în care personajul este narat și are iluzia vieții.”⁶ include romane ca : *Manoil* de Dimitrie Bolintineanu, *Ciocoii vechi și noi* de Filimon, *Viața la țară* de Duiliu Zamfirescu, *Ion și Pădurea spânzuraților* de Rebreanu, *Baltagul* de Mihail Sadoveanu, *Enigma Otiliei și Bietul Ioanide* de Călinescu, *Moromeții* de Marin Preda, *Mara* de Slavici, *Îngerul a strigat* de Fănuș Neagu, *Groapa* de Eugen Barbu, *Absenții* de Augustin Buzura, *Galeria cu viță sălbatică* de Constantin Țoiu.

Cea de a doua categorie este marcată de reflecție: „bazată pe conștiința de sine a personajului care e și narator[...] dar care păstrează încă iluzia vieții”⁷-romanele reflexive: *Adela* de Ibrăileanu, *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu I. Caragiale, *Întâmplări în irealitatea imediată* de Blecher, *Vestibulul* de Ivăsiuc, *Vânătoarea regală* de D.R. Popescu, *Jocurile Daniei* de Anton Holban, *Concert din muzica de Bach* de H. P. Bengescu, *Întâia noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu. Iar cea de a treia tipologie romanescă, a metaromanului, este stric legată de actul imaginării însă: „ca asumare conștientă a ficțiunii, bazată pe conștiința de sine a personajului care e și scriitor (ori povestitor ce mistifică premeditat) și care uzează deliberat de convenția literaturii”⁸ : *Ioana* de Holban, *Bunavestire* și *Don Juan* de Breban, *Cartea de la Metopolis* de Ștefan Bănulescu, *Ucenicul neascultător* de George Bălăiță, *Viața și opera lui Tiron B.* de D.R. Popescu și *Solștițiul tulburat* de Paul Georgescu.

În 1993, la o distanță de zece ani de volumul dedicat devenirii personajului din proza românească, apare *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, care a stârnit în rândul consumatorilor de critică literară un adevărat interes, dată fiind lipsa unor astfel de cărți-sinteză în climatul literar românesc. Este o carte a începuturilor de generație '80, pe care o surprinde chiar în plină afirmare. În acest volum, punctele esențiale ale discuției sunt reprezentate de: ierarhia valorilor literare, Radu G. Țeposu propunând o altă ierarhie, definirea conceptului de postmodernism pe care exegetul îl atribuie întregii generații optzeciste și racordarea stilului critic la viziunea postmodernă.

Preocuparea criticului pentru realizarea unei noi table a valorilor din literatura română optzecistă are ca miză propunerea unei ierarhii care urmează criteriul tipologic, răsturnând-o pe cea precedentă, a lui Nicolae Manolescu, recunoscută ca oficială și preluată, în nenumărate

⁵ Gheorghe Perian, *Cititorul de romane*, în Vatra, an XIV, nr.163, 20 oct 1984

⁶ Radu G. Țeposu, *Viața și opiniile personajelor*, p. 193

⁷ *Ibidem*, p. 197

⁸ *Ibidem*, p. 193

rânduri de personalitățile critice. Noutatea demersului său, însă nu atinge cote maxime deoarece Radu G. Țeposu nu reușește să se desprindă total de ierarhiile precedente și mai ales, de noțiunea de ierarhie înțeleasă în contextul cultural românesc, în care primează criteriul artisticului. Totuși, criticul aduce în prim plan nume ale unor scriitori ce până atunci fie nu intrau în categoria valorică oficială, fie ocupau un loc marginal, fiind puțin cunoscuți sau scăpați din privirea ageră a unor figuri proeminente ale criticii autohtone. Reminiscențele de sorginte manolesciană, pe care inconștient nu reușește să le elimine, se fac vizibile în alegerea de a plasa în fruntea generației '80 pe Mircea Cărtărescu și pe Mircea Nedelciu. În plus, numărul de pagini alocate acestora este vizibil mai mare, curgerea penelului găsindu-și motivația în îngemănarea concepției despre postmodernism, dar și în volumul impresionant de literatură produs de cei doi în comparație cu ceilalți colegi de generație.

Volumul începe cu un capitol de dimensiuni considerabile, consacrat ideii de generație și conceptului de postmodernism, care etalează concepțiile criticului: „Importanța cărții lui Radu G. Țeposu este aceea de a fi o lucrare de sinteză, cea dintâi sinteză asupra literaturii publicate de către scriitorii anilor '80. O carte de acest fel nu poate fi scrisă fără a întreprinde, în prealabil câteva clarificări terminologice. Noțiuni asupra cărora autorul insită în partea introductivă a lucrării sale sunt două: noțiunea de <generație literară> (înțeleasă, pe urmele lui Thibaudet, ca noțiune de periodizare cuprinzând un interval aproximativ de treizeci de ani) și noțiunea de <postmodernism> (în lămurirea căreia e pusă o întreagă bibliografie)”⁹ Însă dominantă, în materie de bibliografie, o reprezintă eseul lui Gianni Vattimo, *La fine della modernità*, de care Radu G. Țeposu se lasă convins în așa manieră încât extinde până la cote maxime conceptul de postmodernism pentru a putea încorpora întreaga generație '80. Generația optzeci ajunge să fie privita sub incidența *gândirii slabe sau pensiero debole*, însă pe parcursul analizelor, nu toți membrii grupării pot fi incluși ceea ce dă demersului critic impresia de discontinuitate.

Soluția pe care Radu G. Țeposu o găsește este în aceeași direcție postmodernă, pe care criticul și-o declară ca ultimă probă a nonconformismului care îi caracterizează textul, lăsând, în același timp, discuția asupra postmodernismului deschisă deoarece acesta alege să nu dea sentințe definitive: „Ultima nebunie care îmi rămâne probabil, este aceea de a mă crede postmodern. E treaba criticii să mă vindece de ea.”¹⁰ Mai exact soluția constă în ironie și autoironie. Mai mult, acest refugiu în ironia cu caracter salvator este și maniera prin care exegetul nu renunță la spiritul său liber, opus apelativului de „iobag al textului”, pe care l-a cultivat de-a lungul timpului și la care ține prea mult pentru a înlocui libertatea de expresie cu subjugarea în propria grupare.

Tot acest simț critic liber, îl conduce pe Radu G. Țeposu spre convingerea că tocmai în existența unor elemente ce ies din schemă constă valoarea literaturii și capacitatea ei de a evolua. Definirea postmodernismului nu înseamnă pentru Țeposu identificarea cu orice preț a unui model central, ci se axează pe reperarea dominantelor din varietatea orientărilor artistice ale scriitorilor. În definitiv, scopul cărții exegetului era acela de a demonstra, la momentul scrierii ei, că generația '80 era existentă, însă, pe parcursul analizelor, se tinde spre diferențiere, lăsând în plan secund argumentarea intrării în program. Noțiunea de generație,

⁹Gheorghe Perian, *Istoria tragică și grotescă*, în Vatra, an XXIII, nr.9 (270), septembrie 1993

¹⁰ Radu G. Țeposu, *Istoria tragică și grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, Ed. a 3-a, București, Editura Cartea Românească, 2006, p.42

așa cum o prezintă și utilizează Radu G. Țeposu, face abstracție de toate celelalte opinii critice exprimate în epocă, sau mai bine zis, lasă această impresie, din paginile volumului reieșind că opinia exegetului asupra formării generației optzeciste suferă o mutație o dată cu scurgerea intervalului de timp dintre *Caitele critice* (nr.1-2/1986) și scrierea, în ultima variantă, a *Istoriei...* Pornind de la convingerea că postmodernismul nu s-a format prin ruptură, cel puțin nu una radicală și violentă, de modernitate, criticul ajunge să își schimbe supozițiile inițiale, momentul crucial fiind reprezentat de lectura cărții lui Gianni Vattimo, de care Radu G. Țeposu se lasă total captivat. Iată ce notează criticul în prima parte a volumului său: „[...]în ordine spirituală, oricât am încerca să fim de radicali, nu cred că postmodernismul, reprezintă totuși o abatere fundamentală de la doctrina modernistă, întrucât nu s-au schimbat propriu-zis modelele esențiale (ontologice, esențiale, culturale).[...] Acum nu mai cred acest lucru și mă dezic de vechea opinie. Mă revizuiesc. Fie ca această abdicare să fie un semn de neseriozitate postmodernă. Dacă totul e posibil, înseamnă că și această revenire mi se va ierta. Și-apoi, lucru deloc neglijabil, eram mult mai prost pe-atunci. L-am citat pe Barbu.”¹¹ Întoarcerea spre ironie, autoironie, ludic, caracteristică postmodernismului, autorul urmărind racordarea stilului critic la concept, este ușor de sesizat în întregul volum, căci, mai presus de toate, cartea lui Radu G. Țeposu nu are nimic din tonul solemn pe care un susținător vehement al generației ’80 l-ar putea avea, această carte nu este pro acestei grupări. Și nu se oprește doar la utilizarea unui limbaj ludic și ironic, ci merge mai departe implantându-și propria personalitate în paginile de critică și istorie literară.

Capitolul ultim, *Melancolia textului*, cu un vizibil caracter introspectivo-confesiv, nu este unica manifestare a exceselor de personalitate, textul integral al *Istoriei tragice & grotești...* este animat de intermitențele biografismului. Se ajunge astfel, ca volumul, să fie pe de o parte o carte despre literatura optzecistă, și pe de altă parte, o istorie a autorului ei, critică și ficțiune. Rezultatul este ușor de identificat, pornind de la aspirația sa spre un autor complex, care mânuiește fără ezitare tehnicile cronicii literare și manifestă preferință spre teoretizare, creația sa este un volum hibrid, o carte” altfel”.

Cea de a treia carte, în ordinea apariției, însă prima luând în considerare criteriul redactării: *Suferințele tânărului Blecher*, apărută la Editura Minerva, în 1996 se ocupă, după cum se poate întui încă din titlu, de autorul *Întâmplărilor din irealitatea imediată*, Max Blecher, pe care criticul încearcă să îl încadreze într-o tipologie definită pe parcursul întregului eseu.

Personalitatea scindată între eseist și istoric literar a lui Radu G. Țeposu imprimă studiului o notă superioară, transformând un simplu portret de istorie literară al unui artist chinuit de boală și de propria individualitate, care nu a reușit să se afirme suficient din cauza unui sfârșit mult prea rapid, survenit la numai 29, într-o demonstrație a cărei miză stă în relevarea importanței literaturii de factură decadentistă.

Identificând apetența scriitorului către: „ imaginarul subiectivității, fantezmele interiorității, irealitatea halucinantă a adâncimilor psihice, profunzimile inconștientului, spectacolul terifiant al abisalului”¹², Radu G. Țeposu cheamă lectorul spre cunoașterea operei blecheriene, zăbovind asupra spațiului inconștientului în care ființa și viața însăși se dezbracă

¹¹ *Ibidem*. p. 53

¹² Radu G. Țeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, p. 22

de hainele realității pentru a apărea într-un nud lipsit chiar și de cel mai mic înțeles al cuvântului „gol”, scheletul umplându-și oasele cu seva oniricului, irealității, pe care nu de puține ori, scriitorul declară că nu o mai poate distinge de realitate. Aceste „obsesii”, după cum exegetul le numește, ale creației lui Max Blecher îl scot oarecum din tipologia impusă de G. Calinescu, Camil Baltazar, Ovid S. Crohmălniceanu și alții, conform căreia acesta ar aparține „direcției autenticiste și experimentaliste, literaturii de factură subiectivă, confesivă, promovată și teoretizată la noi de Camil Petrescu”¹³ și îl plasează la intersecția suprarealismului și decadentismului: care opun realității sărăcite, lipsite de substanță, devitalizate, o lume a aparențelor, cizelată, artificială, contrafăcută, prin care curge sângele albastru al ficțiunii.”¹⁴

Fiind diferită de proza din epocă, creația blecheriană se bucură de o multitudine de apelative care mai de care mai prudente, pe care Radu G. Țeposu le amintește în cel de al treilea capitol al eseului său, tocmai pentru a le demonstra inadecvarea acestora, pentru ca mai apoi, criticul să scoată la iveală singura formulă adecvată- *Roman autobiografic*.

Criticul alocă un spațiu destul de larg din capitol al treilea, *Romanul autobiografic*, pentru a demonstra pas cu pas cât de diferită de jurnal este proza lui Blecher, pornind demersul de la identificarea absenței pactului referențial, deoarece în opera lui Max Blecher, elementele biografice ce pot fi identificate se apropie de zero, dacă se înlătură șiretlicurile, specifice modernilor ca acela de a da subtitlul *Viziunii luminate-Jurnal de sanatoriu*, sau a declara veridicitatea faptelor relatate, la care criticul mai adaugă și mărturisirile naratorului privind momentele de incapacitate de a distinge visul de realitate. Apoi sunt luate în considerare lipsa conștiinței construirii unei opere și rigurozitatea notării zilnice în jurnal, autorul *Viziunii luminate* fiind un scriitor care își elaborează textele pierzând nopți întregi scriind și transcriind, având în minte viitorii cititori. Eseul despre Blecher se încheie cu un capitol: *Boală, vertij, fandacșie* care se îndepărtează foarte mult de stilul caracterist celorlalte capitole. Parcă împrumutând din curgerea confesivă din proza lui Blecher, Radu G. Țeposu își pune amprenta printr-un text literar în care se exprimă pe sine, în stilul lui Blecher.

Conștiința critică a lui Radu G. Țeposu este caracterizată de personalitatea scindată între un eseist de excepție și un istoric literar dintre cei mai de seamă din generația sa. Interesul său pentru tot câmpul literar autohton a reușit să îl transforme într-un fin analist al literaturii române, care preferă mai ales libertatea în interpretare, posibilitatea de digresiune și speculație asupra subiectelor deja abordate de mulți critici consacrați, reușind astfel, fără să ignore referințele ci purtând în minte ideile predecesorilor să imprime o cu totul altă viziune nonșalantă asupra textului.

Capacitatea de sinteză a fost clădită pe munca asiduă depusă în perioada de jurnalism când efortul de a deveni un gazetar de excepție, fără amendamente, părea a îl îndepărta de câmpul literar însă, aproape insesizabil la acel moment, îl pregătea pentru a devenii: „unul dintre cei mai credibili și profesioniști critici literari[...] Țeposu nu a fost numai cronicar literar, ci a ambiționat la o sinteză, lucru rar la noi, unde criticii sunt fie antologari, fie cronicari.”¹⁵ Libertatea în gândire a criticului căruia: „îi repugnă factologia, didacticismul,

¹³ *Ibidem.*, p. 24

¹⁴ Radu G. Țeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, p. 25

¹⁵ Cătălin Țîrlea, *Politică literară și viceversa, Țepi*, în *Contemporanul-ideea europeană*, an 9(nr.43), 11 nov 1999

excesul metodologic, subsolul încărcat de note.”¹⁶, este imprimată întregului discurs din cele trei cărți publicate. În fiecare dintre ele dă impresia de fraze care curg ușor, fără a se ține agățate de obsesiile celorlalți, fără a da impresia de deja-vu, scrierile sale părand o gură de aer proaspăt în materie de critică și istorie literară, facilitând astfel și lectura. Având în vedere toate aceste considerente, opera lui Radu G. Țeposu, care se dedică exclusiv literaturii române, merită readusă în atenția publicului român.

ACKNOWLEDGEMENT: This paper is supported by the Sectoral Operational Programme Human Resources Development (SOP HRD), ID134378 financed from the European Social Fund and by the Romanian Government

Bibliography:

- Botez, Mihai, *Radu G. Țeposu: Viața și opiniile personajelor*, în „Ateneu”, Bacău, nr.5(174), mai 1984
- Iorgulescu, Mircea, *Meta-critica*, în „Flacăra”, București, an XXXIII, nr. 7 (1496), 17 februarie, 1984
- Perian, Gheorghe, *Cititorul de romane*, în „Vatra”, Târgul Mureș, an XIV, nr.163, 20 octombrie, 1984
- Perian, Gheorghe, *Istoria tragică și gotescă*, în „Vatra”, an XXIII, nr. 9 (270), septembrie, 1993
- Simuț, Ion, *Radu G. Țeposu. Suferințele tânărului Blecher*, în „Familia”, Oradea, nr.2, februarie, 1997
- Țârlea, Cătălin, *Politică literară și viceversa.Țepi*, în „Contemporanul.Ideea europeană.”, București, an 9, nr. 43, 11 noiembrie, 1999
- Țeposu, Radu G., *Viața și opiniile personajelor*, București, Editura Cartea Românească, 1986
- Țeposu, Radu G., *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, Ed. a3-a, București, Editura Cartea Românească, 2006
- Țeposu, Radu G., *Suferințele tânărului Blecher*, București, Editura Minerva, 1996

¹⁶ Ion Simuț, *Resursele istoriei literare. Radu G. Țeposu. Suferințele tânărului Blecher*, în Familia, nr.2, februarie 1997